

ÚJ NUMMULITES FAJ A DOROGI EOCÉN BŐL

DR. MÉHES KÁLMÁN

A Magyar Állami Földtani Intézet nagyforaminifera gyűjteményének rendezése során egy még le nem írt *Nummulites* originálist találtunk, amelyet Rozlozsnik Pál 1919-ben gyűjtött a dorogi Nagyköszikla DK-i végén levő kőfejtőtől keletre levő hányóról.

A begyűjtött anyag a kőszénteleges összlet fedőjéből, a londoni (yprési) emeletbe sorolt operculinás agyagmárgából származik, amelynek eddig ismert szintjelző nagyforaminiferája a *Nummulites subplanulatus* Hantk. et Mad. faj volt.

Rozlozsnik a maga készítette preparátumon megjelölte az általa *Nummulites dorogensis*-nek nevezett n. sp. megaloszférás (A) és mikroszférás (B) alakját, de leírni már nem volt módjában.

Nummulites rozlozsniki n. sp.

Holotypus: 501/1961 számú Rozlozsnik-féle preparátum. Makroszférás és mikroszférás generáció főmetszete. Magyar Állami Földtani Intézet Múzeuma, Budapest.

Paratypusok: 502–508/1961 számú preparátumok, ill. vékonycsiszolatok. Magyar Állami Földtani Intézet Múzeuma, Budapest.

Derivatio nominis: Rozlozsnik Pálról, a faj gyűjtőjéről és új fajként való felismerőjéről.

Locus typicus: Dorog.

Stratum typicum: operculinás agyagmárga az alsó eocén londoni (yprési) emeletéből.

Diagnosis: kistermetű, vonalozott faj.

Külső bélégek: a válaszfalcsíkok a szegélylécből kis görbülettel kiindulva többé-kevésbé egyenesen haladnak a kistengely felé. Egyes példányokon egy-egy válaszfalcsik egyesül a szomszédos válaszfalcsíkkal és együttesen haladnak a központi pillérek felé. A rendelkezésünkre álló 100 példányból kiszámítottuk az átmérő variációs szélességét. Ezt az 1. ábra görbéje szemlélteti.

Belső szerkezet. Főmetszet. A kezdőkamra kör alakú, de a kör kissé lapult ott, ahol a második kamra csatlakozik hozzá. A második kamra félkör alakú, de a félkör kissé lapult ott, ahol az első kamrához csatlakozik. A nagy kezdőkamra átmérője 0,05–0,07 mm. A spirális, amely a makroszférás generációnál már az első kanyarulatnál kinyílik, egyes példányoknál elég szabályos, túlnyomórészt azonban szabálytalan. A spirális vastagsága kanyarulatonként, sőt az egyes kanyarulatokon belül is gyakran eltérő. A kamraválaszfalak dőltek, felső részük visszahajlik. Távolságuk nem állandó. A kamrák alakja megközelítőleg rombusz. A kamrák magassága általában másfélszerese a hosszúságnak.

Keresztmetszet. A héj közel szimmetrikus. A kamraszárnyak jól fejlettek.

Összehasonlítás. A *Nummulites rozlozsniki* n. sp. legközelebb a *Nummulites subplanulatus* Hantk. et Mad. fajhoz áll, de eltér attól méreteiben, kamraszár-

A *Nummulites rozlozsniki* n. sp. és a *Nummulites subplanulatus* Hantken et Madarász faj szerkezeti adatai.
(A méréseket Oravecz Jánosné végezte.)

Structural dimensions of *Nummulites rozlozsniki* n. sp. and of *Nummulites subplanulatus* Hantken et Madarász.
(The measurements were performed by Mrs. J. Oravecz.)

Faj (species)	Dm Di	W R	Válaszfal 1/4 kanyarulatónként Thickness of chamber wall measured at each 1/4 whorl								P π	K κ	L λ	M
			1	2	3	4	5	6	7	8				
<i>N. rozlozsniki</i> (A) n. sp.	0,9-2,5 0,36-1,3	4-5 1-1,25	2	3-4	4	5	6-8				0,7-0,25	1,0-1,6	I. 1,4 II. 1,4 III. 1,4 IV. 1,2	0,07-0,1
<i>N. subplanulatus</i> (A) Hantk. et Mad.	2-4 0,7-1,5	4-5 2	2-3	~	5-6	~	8-9				0,25-0,12	1,5-2	1,5	0,15-0,2
<i>N. rozlozsniki</i> (B) n. sp.	2,16-3,6 0,8-1,3	6 1,3-1,47			4	6	6-7	6-7			0,33-0,15	1,2-1,3	I. 1,6 II. 1,3 III. 1,2 IV. 1,2 V. 1,1	
<i>N. subplanulatus</i> (B) Hantk. et Mad.	4-8 1,25-3	8-9 3-3,25			3-5	~	5-7	~	11-12	~	0,2-0,16	1,5-2,5	1,33	

Dm = átmérő = diameter

Di = vastagság = thickness

W = kanyarulatszám = number of whorls

R = sugár = radius

P (π) = a szegélyléc vastagsága és a hozzátartozó kamra magasságának a viszonyozása = ratio of thickness of marginal chord to the height of the pertinent chamber

K (κ) = kamramagasság = height of chamber

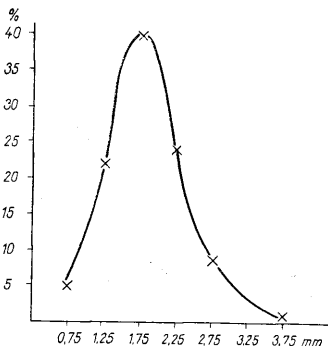
K (κ) = kamrahosszúság = length of chamber

L (λ) = fordulathányados = whorl ratio

M = a nagy kezdőkamra átmérője = diameter of large initial chamber

nyainak számában és abban, hogy a kamraszárnyak jól fejlettek, míg a *Nummulites subplanulatus* Hantk. et Mad. fajnál nem fejlődtek ki tökéletesen, és így a kamraüreg közvetlenül átmegy a kamraszárnyakba.

Előfordulás. A *Nummulites rozlozsniki* n. sp. együtt fordul elő a *Nummulites subplanulatus* Hantk. et Mad. fajjal Dorogon. Más lelőhelyről és szintből eddig nem ismert.

1. abra. Az átmérő variációs szélessége.
Fig. 1. Range of variability of diameter

IRODALOM — REFERENCES

1. Ellis, B. F. and Messina, A. R.: Catalogue of Foraminifera. Vol. 24 and 25. New York 1940.
2. Kopeck, G.—Kecskeméti, T.: A bakonyi eocén szintézese Nagyforaminifera alapján. Földtani Közönlöny. 90. kötet. 4. füzet. 442—455. old. Budapest, 1960.
3. Nemkov, G. I.: Nummuliti i Orbitoidi pokutsko Marmarosskih Karpat i szevernoj Bukovini. Materiali po biosztratigrafii zapadnih oblastyei Ukrainoskoj Sz. Sz. R. Moskva, 1955.
4. Rozlozsnik P.: Bevezetés a Nummulinák és Assilinák tanulmányozásába. A m. kir. Földtani Intézet Évkönyve. XXVI. kötet, 1. füzet. Budapest, 1923.
5. Rozlozsnik P.: Studien über Nummulinen. Geol. Hungarica. Ser. Palaeontologica. Fasc. 2. Budapest, 1929.
6. Schaub, H.: Stratigraphie und Palaeontologie des Schlierenflisches, mit besonderer Berücksichtigung der palaeocänen und untereocänen Nummuliten und Assilinen. Schweizerische Palaeontologische Abhandlungen. Vol. 68. Basel, 1951.

TÁBLAMAGYARÁZAT — EXPLANATION OF PLATE

XLIV. TÁBLA — PLATE XLIV

- Nummulites rozlozsniki* n. sp. 1. Holotypus. No 501/1961. Makroszférás generáció főmetszete. Nagyítás 9×. — Principal section of macroshpheric generation. 9×.
2. Holotypus. No 501/1961. Mikroszférás generáció főmetszete. Nagyítás: 9×. — Principal section of microspheric generation. 9×.
3. Paratypus. No. 506/1961. Makroszférás generáció keresztmetszete. Nagyítás: 16×. — Cross section of macroshpheric generation. 16×.
4. Paratypus. No 506/1961. Mikroszférás generáció keresztmetszete. Nagyítás: 16×. — Cross section of microspheric generation. 16×.
5. Paratypus. No 507/1961. Felülnézet a válaszfalcikkokkal. Nagyítás: 14×. — Plan view with the septal striae. 14×.
6. Paratypus. No 504/1961. Makroszférás generáció főmetszete vékonycsiszolatban. Nagyítás: 16×. — Thin section of the principal section of the macroshpheric generation. 16×.
7. Paratypus. No 505/1961. Mikroszférás generáció főmetszete vékony csiszolatban. Nagyítás: 14×. Thin section of the principal section of the microspheric generation. 14×.
8. Paratypus. No 502/1961. Kissé csiszolt felület a válaszfalcikkokkal. Nagyítás: 29×. — Slightly polished surface with the septal striae. 29×.
9. Paratypus. No 503/1961. Makroszférás generáció főmetszetének vékonycsiszolata. Részlet. Nagyítás: 34×. — Thin section of the principal section of the macroshpheric generation. Detail. 34×. — Az itt ábrázolt típusok eredetije megtalálható a Magyar Állami Földtani Intézet Múzeumában, Budapestben.

The originals of the types represented here are kept in the Museum of the Hungarian State Geological Institute, Budapest.

A new *Nummulites* species from the Eocene of Dorog, North Hungary

DR. K. MÉHES

The author describes from the Operculina clay marl of the Londonian (Ypresian) stage of the lower Eocene around the town Dorog, North Hungary, a *Nummulites* n. sp. found in the collection from the year 1919 of P. Rozlozsnik. The new, striated species of small dimension is compared with the most closely related species, *Nummulites subplanulatus* H a n t k e n et M a d a r á s z, which is a diagnostic fossil of the Londonian (Ypresian) in Hungary. The stratigraphic habitat of *Nummulites rozlozsniki* is identical with that of *N. subplanulatus*.

Description of the species*Nummulites rozlozsniki* n. sp.

Diagnosis: a striated species of small size. **External characteristics:** The striae of the septa, starting from the marginal chord with a slight curvature, head more or less straightly for the short axis. On some of the specimens, some septal striae may merge with the adjacent ones and approach the central umbilical mass together. From the 100 specimens at our disposal we have calculated the range of variation of the diameter, as shown by the figure in the text.

Internal structure. Principal section. The initial chamber is circular, but the circle is slightly flattened along the contact with the second chamber. The diameter of the large initial chamber is 0,05–0,07 mm. The spiral, which in the macrospheric generation opens up already in the first whorl, is in some specimens quite regular, but in general it is irregular. The thickness of the spiral is different in each whorl, and even within the same whorl there may arise differences. The septa are inclined, with recurved upper parts. Their spacing is not equal. The shape of the chambers is approximately rhombic. The height of the chambers is in general roughly 1,5 times their length.

Cross section. The test is roughly symmetrical. The lobes of the chambers are well-developed.

Comparison. The species *Nummulites rozlozsniki* n. sp. stands closest to *Nummulites subplanulatus* H a n t k. et M a d., differing, however, from the latter in its dimensions, in the number of its chamber lobes and in the considerable development of the latter. In *Nummulites subplanulatus* H a n t k. et M a d. the lobes are not wholly developed wherefore the chamber cavities pass directly into the lobes.

Occurrence. *Nummulites rozlozsniki* n. sp. occurs together with the species *Nummulites subplanulatus* H a n t k. et M a d. in Dorog. It is not known hitherto from any other horizons or localities.